

## Wiegel

publiek maak, – dat zal een dezer dagen gebeuren – ook de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken van deze Kamer mijn bevindingen en voorlopige conclusies mede te delen, met daarbij het aanbod om met haar een nader gesprek te hebben op een in goed overleg te bepalen tijdstip. Ik ben van opvatting dat beide Kamers der Staten-Generaal en ook instanties als de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de provincies zo goed mogelijk moeten worden betrokken bij de verdere discussie over de reorganisatie van het binnenlands bestuur. Wellicht kan in dat gesprek ook verder worden gesproken over de concrete punten die door de heer Tjeerdsma zijn genoemd.

Ik heb gezegd, dat de taken van de colleges van gedeputeerden in de loop van de tijd zijn verzaamd en dat die taken qua zwaarte verschillen per provincie. Mijn bezwaar tegen het amendement van de heer De Kwaadsteniet, waarvan de heer Tjeerdsma zegt het te betreuren dat het niet is aangenomen – ik deel zijn opvatting niet maar dat zal hij gezien de discussie in de Tweede Kamer begrijpen –, was nu juist – de heer Feij heeft het kort en duidelijk samengevat – dat het een bevoogdend karakter had. Biedt de decentralisatie mogelijkheden tot concretisering, dan moet je het aan de provinciale besturen kunnen overlaten, ook ten aanzien van een vraag als deze, zelf het antwoord te geven.

De provincies verschillen qua inwonertal, qua grootte, qua aantal gemeenten, qua takenpakket, qua situering. De ene provincie is de andere niet. De ene provincie heeft te maken met zeehavenproblematiek, de andere met herstructurering – men denke aan de problemen waarmee Limburg is en wordt geconfronteerd –, weer een andere heeft te maken met de problematiek rond de Waddenzee. De problemen en de omstandigheden zijn verschillend. Dat heeft mij tot de conclusie gebracht dat de invulling van het concrete getal aan de provinciale staten moet en kan worden overgelaten.

De heer Feij heeft zeer nadrukkelijk gezegd, dat de kwaliteit van het provinciaal bestuur niet in de eerste plaats wordt bepaald door het aantal gedeputeerden maar door de kwaliteit van de bestuurders. Ik ben dat volstrekt met hem eens. Je hoeft echter niet tegen het een 'neen' te zeggen om tegen het ander 'ja' te zeggen. Zowel het aantal als de kwaliteit van de gedeputeerden is van grote betekenis voor

een goede taakuitoefening van de dagelijkse besturen der provincies.

De heer Feij heeft gevraagd of het mij past het wetsvoorstel mede tegen de achtergrond van politieke overwegingen te verdedigen. Hij vindt het niet legitiem dat het politieke argument het tellende argument is. Ik ben dat met hem eens. Hoogstens zou het element van de politieke schakering een bijargument kunnen zijn. Dat argument kan bepaald ook wel op waarde worden geschat. Ik kan mij heel goed voorstellen, dat de bestuurskracht van een college van gedeputeerde staten wordt gediend als via een zo goed mogelijke afspiegeling de verschillende groeperingen die er qua sterkte aanspraak op zouden kunnen maken in het dagelijks bestuur zijn vertegenwoordigd.

Mijn opvatting over de samenstelling van colleges van gedeputeerde staten geldt evenzeer voor de samenstelling van de dagelijkse besturen der gemeenten. De bestuurskracht van provincies en gemeenten wordt gediend door zo goed mogelijke samenwerking van de partijen zittend in staten en raden in de dagelijkse besturen. Daarom vind ik dat de politieke overwegingen, die bepaald honorabel zijn, de bestuurskracht van staten en raden kunnen dienen.

De heren Tjeerdsma en Feij hebben beiden hun oordeel gegeven over het amendement van de heer De Kwaadsteniet. Ik heb er het mijne over gezegd. Het niet aanvaarden van dit amendement door de Tweede Kamer betekent natuurlijk niet, dat er voor de colleges van provinciale staten een baaiert van mogelijkheden is om naar willekeur gedeputeerden aan te wijzen. Het blijft hier de vrijheid in gebondenheid.

Mijnheer de Voorzitter! Er is gevraagd, of het nu ook in de bedoeling ligt om de systematiek, die thans voor de Provinciewet wordt gekozen, ook ten aanzien van de gemeenten te doen gelden. In de gemeentewet is de mogelijkheid van variatie in wethoudertal – de differentiatie-mogelijkheid – aanwezig.

De heer **Letschert** (CDA): Dit dan in afwijking van wat dit ontwerp inhoudt, omdat de gemeenteraden altijd toestemming van gedeputeerde staten nodig hebben. U noemde dat bevoogding.

Minister **Wiegel**: Dat is juist. In die terminologie doorredenerend, zou gekozen moeten worden voor een constructie, die inhoudt, dat de uitbreiding van het aantal gedeputeerden door de Kroon moet worden goedgekeurd. Dat

is uiteraard overwogen. Ik heb begrepen, dat leden van de Tweede Kamer hebben overwogen op dit punt een amendement in te dienen. Zij hebben dat amendement uiteindelijk niet ingediend, omdat daarvoor in de Kamer geen meerderheid was te vinden. Gelet op de enorme verschillen per provincie, is het erg moeilijk – moeilijker dan voor gemeenten – voor de Kroon exact af te wegen, of een provincie juist heeft gehandeld door bijvoorbeeld 7 gedeputeerden te benoemen, en geen 8. Op grond van praktische bezwaren ben ik niet gekomen met de constructie, die de geachte afgevaardigde wellicht in het achterhoofd had.

De heer Feij heeft gevraagd, of ik bereid ben in het kabinet te spreken over de mogelijkheid van het tot stand brengen van afzonderlijke provinciale colleges van administratieve rechtspraak. Het gaat mij wat ver, die zaak meteen al in het kabinet aan de orde te stellen. Ik ben in ieder geval bereid daarover mijn gedachten te laten gaan.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

---

Aan de orde is het **beleidsdebat** over onderwerpen rakende het **Departement van Defensie (inclusief het militaire gedeelte van het onderwerp NAVO)**.

□

De heer **Uijen** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Onze behoefte om bijna halverwege het begrotingsjaar 1978 nog een beleidsdebat in deze Kamer aan te gaan over onderwerpen, die het Departement van Defensie raken, vindt voornamelijk haar grond in het feit dat wij na de beleidsdebatten over defensieaangelegenheden aan de overkant van het Binnenhof te doen hebben gekregen met weer een andere bewindsman op het Departement van Defensie, over wiens concrete beleidsvoornemens tot nu toe betrekkelijk weinig bekend is geworden.

Wat ons echter tot nu toe via geruchten in de pers en op andere wijze heeft bereikt en datgene, waarmee wij gisteren aan de vooravond van de ontwapeningsconferentie in de VN door de Minister werden geconfronteerd, heeft ons diep geschokt en zwaar teleurgesteld. Het is wat ons betreft geen goed begin voor onze verhouding tot deze Minister. Het hoeft geen betoog dat

## Uijen

het hierbij vooral gaat om het nucleair maken van de Lance. Wij hebben overwogen, op deze zaak vandaag uitvoerig in te gaan, doch wij zijn daarvan teruggekomen toen ons duidelijk werd, dat onze beroepscollegae aan de overzijde hierover morgen, althans op zeer korte termijn – ik weet niet of het toch morgen is geworden –.....

Minister **Scholten**: Inderdaad.

De heer **Uijen** (PvdA): ...uitvoerig en indringend met de Minister van gedachten zullen wisselen. Ik heb het de Minister horen bevestigen.

Niet dat wij de illusie hebben, mijnheer de Voorzitter, door de verkregen antwoorden op het voorlopig verslag – welke antwoorden in een aantal gevallen helaas de kern van de vraag ontwijken – alsmede door de verdere gedachtenwisseling van vandaag, er achter te kunnen komen waar de Minister nu precies heen wil met zijn beleid, op welke punten hij het voornemen heeft het beleid van zijn voorgangers om te buigen of bij te schaven en onder welke randvoorwaarden hij zijn beleid tot uitvoering denkt te kunnen brengen. Het zou ons namelijk ten zeerste verbazen als de Minister daaromtrent op dit moment zelf reeds over voldoende gegevens en inzichten beschikt, nog afgezien van de vraag of en in hoeverre in dat geval daarover binnen het kabinet reeds tot een standpuntbepaling kon worden gekomen.

Mocht die echter wel zo zijn, mijnheer de Voorzitter, dan zijn wij natuurlijk uiterst benieuwd daarover vandaag iets naders te vernemen en verwachten wij in elk geval door de Minister te worden ingelicht over die onderdelen van zijn beleidsvoornemens die afwijken – ook als dit ombuigingen, bijstellingen of afwijkingen betreffen in kwantiteit, kwaliteit, fondsenbestemming, spreiding in de tijd of anderszins – van het beleid en de beleidsvoornemens van zijn laatste voorganger in het kabinet-Den Uyl. Op de beantwoording van een aantal vragen uit het voorlopig verslag kom ik straks nog kort terug.

Ik zou mij namelijk, gezien de mij beschikbare tijd, door uitgebreid op de naar mijn mening in een aantal gevallen nogal ontwijkende antwoorden in te gaan, laten afbrengen van een meer algemene beschouwing over het Nederlandse defensiebeleid. Voor zover ik vandaag op een aantal antwoorden niet verder inga, betekent dat nog niet dat ik in het antwoord berust en daarop over een goed halfjaar, als wij hier waarschijnlijk een echte begrotingsbehandeling hebben, niet meer terug zal komen.

Het zal nauwelijks nieuw zijn, mijnheer de Voorzitter, als ik vanaf deze plaats naar voren breng dat wij van mening zijn dat de Nederlandse buitenlandpolitiek en de daarvan afgeleide defensiepolitiek bij voortdurend geïntegreerd dient te worden aan een aantal doelstellingen zoals die – voor wat ons betreft – zijn verwoord in het PvdA-verkiezingsprogramma 'Voorwaarts' onder hoofdstuk VI.

Een van die doelstellingen is het bevorderen van vrede, ontspanning en verlaging van het internationale bewapeningsniveau, welke doelstelling ons inziens niet wordt bevorderd door de huidige strategie van 'het evenwicht van de afschrikking' en door het steeds verder opvoeren van die afschrikking. In de literatuur over de bewapeningsrace komt de laatste jaren steeds vaker naar voren, zoals ook in een recente voordracht in het Vredespaleis van de bekende Amerikaanse hoogleraar Dr. William Epstein, Fellow van het United Nations Institute for Training and Research, adviseur in ontwapeningskwesties van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties en voormalig directeur van de ontwapeningsafdeling van het Secretariaat van de Verenigde Naties dat het vooral, maar niet alleen de NAVO en van de NAVO-partners vooral de USA was – dit werd nog eens bevestigd door Alting van Geusau – die het voortouw nam bij het opvoeren van die afschrikking en van de bewapeningsspiraal. Dit geschiedde en geschiedt door enorme overheids- en industriële investeringen in onderzoek en ontwikkeling, steeds gevolgd door introductie en stimulering van de productie van almaar weer nieuwere, technisch en technologisch uiterst geavanceerde en precieze wapensystemen, elektronische afweer-, beschermings-, afleidings- en begeleidingsapparatuur, steeds effectievere Precision Guided Munitions en een geheel nieuwe generatie van nucleaire wapens met bijbehorende afvuur- en geleidingssystemen. Van deze laatste categorie zijn de Enhanced Radiation Reduced Blast granaat en de Reduced Residual Radiation granaat – populair aangeduid als de neutronenbom en de 'maximum blast' bom – voorlopig de twee uiterste varianten, beide uitzonderlijk geschikt als nucleair slagveldwapen.

Is de Minister overigens bereid een studie te laten maken, eventueel, als dat niet anders mogelijk zou zijn, door gebruik te maken van uitsluitend vakliteratuur en andere open bronnen, over de in de onderzoeks- en/of ontwikkelingsfase verkerende varianten van

nieuwe typen nucleaire wapens en wapensystemen (naast de ERRB- en RRR-granaten) die geschikt dan wel in het bijzonder geschikt zijn of zijn te maken voor inzet als nucleair slagveldwapen, al dan niet op een geografisch sterk beperkt gebied, en de resultaten van die studie vervolgens ter kennis te brengen van de vaste Commissies voor Defensie uit beide Kamers der Staten-Generaal?

Mijnheer de Voorzitter! hoewel er van een inhalen van de kwalitatieve en technologische achterstand van de USSR op het Westen nog weinig naar buiten is gebleken, mogen wij er wel van uitgaan dat ook de USSR het de afgelopen jaren in toenemende mate is gaan zoeken in het opvoeren van het technologisch niveau en verbetering van de kwaliteit bij de nieuwe wapensystemen, gelijktijdig de kwantiteit aan mensen en materieel op peil houdend.

Wat het geheel van de ontwikkelingen op het terrein van de bewapeningswedloop de laatste jaren echter extra griezelig en gevaarlijk maakt, is de steeds verder gaande autonome ontwikkeling daarvan in alle grote wapenproducerende industrielanden, alsmede de toenemende gerichtheid van die bewapeningswedloop op de ruimte, op welk terrein de in het algemeen aanwezig geachte kwalitatieve en technisch-technologische voor-sprong van het Westen op de USSR twijfelachtig is geworden.

Wij zijn van mening dat, hoe de moeilijk te doorgronden werkelijkheid ook precies zijn mag en hoe en waar de schuldvraag voor de bewapeningswedloop en voor het aan beide zijden nog steeds toenemend niveau van de bewapening en bijbehorende vernietigingskracht ook moge liggen – en wij zijn ons bewust dat over die vraag eindeloos kan worden gediscussieerd zonder dat er tot een eenduidige oplossing kan worden gekomen, waarover wij het met ons allen eens zijn – Nederland aan die bewapeningswedloop in elk geval niet meer mag meedoen.

Wij zijn overtuigd geraakt van de noodzaak tot het nemen van initiatieven voor deelname aan een actieve vredespolitiek, in overeenstemming met hetgeen wij als politieke partij daaromtrent tot uitdrukking hebben gebracht in ons verkiezingsprogramma. Tegelijkertijd zijn wij van mening dat Nederland in de huidige situatie en onder de huidige omstandigheden op geen enkele wijze meer mag meewerken aan een systematische uitbreiding – ook niet als het om vervangingen gaat – van het militair potentieel van

## Uijen

de NAVO, noch aan de invoering van nieuwe offensieve wapensystemen, zoals bij voorbeeld de cruise-missile.

Gezien de vele interne en externe problemen waarmee de USSR en de landen van het Warschaupact hebben te kampen en het feit dat er door ons de laatste jaren ook geen toename van een oorlogsdreiging vanuit Oost-Europa wordt onderkend, alsmede gezien tegen de achtergrond van de voor de meesten van ons onvoorstelbare armoede, honger, ondervoeding en alle daarmee samenhangende ellende in het overgrote deel van onze wereld, gezien tegen de achtergrond ook van de algemene economische recessie en de nog steeds oplopende uitgaven voor bewapeningsdoeleinden (ook reëel), welke uitgaven inmiddels tot rondom de 400 miljard dollar zijn gestegen en waarvan de NAVO-landen gezamenlijk ongeveer 170 miljard dollar van hun rekening nemen (Warschaupact ongeveer 80 miljard), achten wij het niet verantwoord, voor de komende jaren en bij ongewijzigde omstandigheden mee te werken aan een verdere reële verhoging van de Nederlandse defensieuitgaven dan die waarin reeds werd voorzien.

Het zal inmiddels wel vrij algemeen bekend zijn dat wij van opvatting zijn dat het NAVO-lidmaatschap van Nederland beschouwd moet worden tegen de achtergrond van het feit dat de NAVO enerzijds van belang is voor een tot nog toe moeilijk bloot te leggen en door het parlement te controleren militair-industriële belangenverstrengeling, alsmede kan worden gehanteerd als middel van het Amerikaanse machtspolitieke handelen.

Anderzijds vinden wij dat gevreesd moet worden, dat het uiteenvallen van de NAVO, zonder dat er sprake is van een door ons nagestreefd en van groot belang geacht nieuw collectief Europees veiligheidssysteem, tot nog grotere instabiliteit leidt. Geconfronteerd met dit dilemma ten aanzien van de NAVO wensen wij niet de gemakkelijkste weg te zoeken van het dan maar lijdelijk afwachten in welke richting de NAVO zich verder ontwikkelt en voorlopig alles zijn gangetje maar te laten gaan. Integendeel, wij kiezen in dit dilemma voor het handhaven van het Nederlandse NAVO-lidmaatschap, doch dan wel gebonden aan de voorwaarde dat er door die NAVO een wezenlijke bijdrage wordt geleverd aan een verdere ontspanning tussen Oost en West en dat de Regering eraan werkt – waartoe in de afgelopen jaren gelukkig reeds duidelijk een aanzet

werd gegeven – om door het verschaffen van meer informatie aan en het beter uitrusten van het parlement, de instrumenten aan te reiken die nodig zijn om te komen tot de door ons van zeer groot belang geachte versterking van de parlementaire en openbare controlemogelijkheden op de gang van zaken binnen, met en rondom de NAVO.

Wij staan een politiek beleid voor, gericht op vrede en veiligheid, waarbij gebruik wordt gemaakt van een aantal middelen waaraan wij het Nederlandse NAVO-lidmaatschap regelmatig zullen toetsen, ervan uitgaande dat de huidige verhoudingen tussen NAVO- en Warschaupactlanden zich niet in negatieve zin zullen gaan wijzigen. Mochten die verhoudingen zich wel in negatieve zin wijzigen, dan ontstaat er een nieuwe situatie die een herziene opstelling zal vergen, welke opstelling uiteraard sterk zal afhangen van de dan optredende schuldvraag van die verslechterende.

Vele van de door ons gewenste middelen om tot een positievere vrede en grotere veiligheid te komen liggen zo duidelijk op het terrein van het buitenlandbeleid van de Regering, dat het weinig zin heeft daarop heden in te gaan. Zij zijn voor geïnteresseerden duidelijk en gegroepeerd te vinden in hoofdstuk VI van het laatste verkiezingsprogramma van de PvdA.

Een aantal van die met elkaar in samenhang te beschouwen middelen, voor zover zij direct of indirect verband houden met het van het buitenlandbeleid af te leiden defensiebeleid, willen wij ter wille van de duidelijkheid vanaf deze plaats nog eens met name noemen, zoals het – desnoods eenzijdig – nemen van maatregelen dan wel, voor zover die middelen buiten de competentie van Nederland liggen, het bepleiten daarvan.

Uiteraard zouden wij staan te juichen en wij verwachten ook dat zoiets staat te gebeuren, indien aan de hand van het Warschaupact eens eenzijdige maatregelen werden genomen. Aan Westelijke zijde zouden wij met de volgende maatregelen kunnen aanvangen:

een verklaring van de NAVO om niet als eerste kernwapens te gebruiken en een dienovereenkomstige aanpassing van de strategie, welke strategie afgestemd dient te zijn op ontspanning door een meer defensief gerichte wapenopbouw op conventioneel gebied; instelling van NBC-wapenvrije zones in Europa;

belangrijke uitdunning van tactisch-nucleaire wapens, op weg naar een van nucleaire wapens vrij te maken

Europa – met de Lance zijn wij niet op de goede weg – en afwijzing van een systematische uitbreiding van het militaire potentieel van de NAVO en van de invoering van nieuwe offensieve wapensystemen. Wat dit laatste betreft, dient in de samenhang van de bij de NAVO in gebruik zijnde en nieuw in te voeren wapensystemen duidelijk tot uitdrukking te komen dat de NAVO bestemd noch geschikt is om agressief te worden ingezet.

Onder uitbreiding van het militaire potentieel dient daarbij ook te worden verstaan het zodanig in aantal en qua kwaliteit en gevechtspotentie vervangen van bestaande wapensystemen door soortgelijke systemen, dat er een duidelijke toename van gevechtskracht wordt verkregen. Tot de eerder door mij aangehaalde middelen uit ons verkiezingsprogramma behoren verder het zetten van definitieve stappen naar wederzijdse vermindering van conventionele en nucleaire bewapening via MBFR en SALT. Blijven dergelijke stappen in het kader van de MBFR uit en kan er, in overleg met de bondgenoten, niet gekomen worden tot bezuinigingen, dan zijn en blijven wij van mening dat Nederland alsnog de in dit verband in de Defensienota 1974 aangegeven bezuinigingen dient door te voeren.

Andere door ons gewenste middelen voor een op vrede en veiligheid gerichte politiek en voor het daarbij behorende defensiebeleid, welke politiek ons inziens samen dient te gaan met een verlaging van het bewapeningsniveau en die onder de huidige omstandigheden in elk geval niet mag leiden tot een uitbreiding van het militaire potentieel van de NAVO, zijn het terugdringen van de defensie-uitgaven van Nederland en het op nationaal niveau tegengaan van de volledige of zo goed als volledige afhankelijkheid van het bestaan van industrieën van militaire opdrachten. Ook dienen naar onze mening die onderzoekprojecten op het gebied van defensie te worden afgevoerd, die strijdig zijn met in de door ons voorgestane veiligheidsconceptie passende wapensystemen.

Voor de duidelijkheid over en weer menen wij dat het een goede zaak is om tijdens dit eerste treffen met de nieuwe Minister van Defensie in grote lijnen aan te geven onder welke voorwaarden er voor ons mogelijkheden aanwezig zijn tot het welwillend volgen van het defensiebeleid van deze Regering en waar voor ons de grenzen liggen. Binnen die grenzen moet het zeker mogelijk zijn om – over de partij-



## Uijen

politieke tegenstellingen heen — een beleid te voeren waarin de uitvoering van de Nederlandse defensietaken kan worden ondervonden als een zaak van het algemeen belang.

Binnen die grenzen valt in elk geval niet het buiten schot laten van de defensiebegrotingen bij het tot uitvoering brengen van de te verwachten en kennelijk diep in de sociale uitkeringen en de overheidsuitgaven snijdende bezuinigingen. Het enerzijds doorvoeren van ingrijpende bezuinigingen die ten koste gaan van het levenspeil, het welzijn, de sociale zekerheid en de positie in het algemeen, van de zwakkeren in onze samenleving en het anderzijds reëel laten groeien van de defensieuitgaven is voor ons een onverteerbare zaak.

Het zal de Minister dan ook duidelijk moeten zijn dat over een reële verhoging van de in de meerjarenraming momenteel nog voorziene defensieuitgaven onder de huidige sociaal-economische omstandigheden met ons niet valt te praten.

Wij zijn van mening dat de Minister, bij een tekort aan middelen om een binnen de schets van de Defensienota 1974 vallend defensiebeleid op een reëel aanvaardbare wijze tot uitvoering te brengen, allereerst dient te zoeken naar verdere mogelijkheden tot bezuiniging op korte zowel als op middellange termijn en, zo hem dit niet lukt, dient over te gaan tot taakafstoting. Zover zal het ons inziens op de korte termijn echter nog niet behoeven te komen. Voor bezuinigingsmogelijkheden zou de Minister namelijk eerst nog eens ernstig moeten zoeken naar mogelijkheden op het gebied van de internationale taakverdeling en/of het nationaal aanpassen van minder essentiële taken.

Daarnaast zou hij in bondgenootschappelijk verband moeten zoeken naar verhoging van de doelmatigheid van de gezamenlijke defensie-inspanning en naar verder gaande bezuinigingsmogelijkheden door meer standaardisatie, coöperatie, compatibiliteit, interoperabiliteit, gezamenlijk gebruik van nationale faciliteiten, grotere onderlinge verwisselbaarheid van componenten en onderdelen, alsmede door gezamenlijk beheer en onderhoud van zogenaamde Common Items of Equipment and Components, een internationaal georganiseerde onderdelenvoorziening en betere Configuration Control. Daarenboven dient de Minister ons inziens te trachten, door druk op de grote bondgenoten en door bondgenootschappelijk overleg, tot

een betere beheersing te komen van de excessieve prijsstijgingen van nieuwe wapensystemen, die veelal het gevolg zijn van de gecombineerde militaire en industriële belangen van enkele van die bondgenoten.

Anderzijds en tegelijkertijd dient hij te trachten het veelal excessieve verloop van prijsverhogingen van nieuwe wapensystemen beter onder bedwang te krijgen en te houden door verscherping van de inhoud van de af te sluiten defensiecontracten ten aanzien van leveringsvoorwaarden, prijsaanpassingsclausules, aan te brengen modificaties tijdens de ontwikkelings- en/of productiefase, vastleggen van niet overschrijdbare maximumprijzen enz. Zou dat in bedwang krijgen en houden van die excessieve prijsverhogingen niet lukken, dan dienen daaraan gevolgen te worden verbonden met betrekking tot de af te nemen hoeveelheid dan wel met betrekking tot de taken, de organisatie en/of uitrusting van het desbetreffende krijgsmachtonderdeel. Mocht dat laatste om operationele of andere doorslaggevendere redenen onaanvaardbaar blijken, dan dient een en ander gevolgen te hebben voor de taken, de organisatie en/of uitrusting van een of meer andere krijgsmachtonderdelen.

Het aanvaarden van aanzienlijk hogere prijzen voor geplande materieelinvesteringen dan die welke daarvoor werden voorzien, mag wat ons betreft in elk geval niet leiden tot reële verhogingen van de defensie-uitgaven zoals die in de laatste meerjarenbegroting van het kabinet-den Uyl werden voorzien: zij dienen daarom binnen het totaal van die begroting te worden opgevangen.

Als andere middelen die ernstig onderzocht zouden moeten worden om binnen het totaal van de defensie-uitgaven tot bezuinigingen te komen, ten einde daardoor een aantal knelpunten uit de weg te kunnen ruimen zonder tot verdere reële verhogingen van de defensie-uitgaven te geraken, vragen wij de aandacht van de Minister voor o.a. de volgende mogelijkheden, waarvan er enige reeds de kritische aandacht hadden van de laatste voorganger van de Minister in het kabinet-Den Uyl, zoals is gebleken uit diens nota ten behoeve van de kabinetsformateur en diens opstelling tijdens de bijeenkomst van NAVO-defensie-ministers te Brussel in december 1977.

Elk op zich zelf zouden de meeste van deze middelen onzes inziens geen wezenlijke aantasting betekenen van de kwaliteit van de Nederlandse defensie, zoals die is voorzien in de Defen-

sienota 1974. Het gaat om een aantal middelen, dat met enig zoeken zeker is uit te breiden, zoals:

1. gelijk trekken voor de drie krijgsmachtdelen van de leeftijd waarop functioneel leeftijdsontslag plaatsvindt en die leeftijd tegelijkertijd vastleggen op bijvoorbeeld minimaal 55 en maximaal 60 jaar, afhankelijk van de op een bepaalde leeftijd behaalde rang en uit te oefenen functie (in vele landen gebeurt dit reeds);

2. terugdringen van de een kleine 20 jaar geleden ingezette en sindsdien flink doorgezette rangeninflatie, te beginnen met een herwaardering op grote schaal van de aan functies verbonden, al dan niet tijdelijke hoofd- en opperofficiersrangen. Daarbij zou voor die functies niet alleen een zo goed mogelijke vergelijking moeten worden gemaakt met functies en bijbehorende rangbezetting op de diverse departementen en bij andere overheidsdiensten, doch tevens met het aan zo'n rang verbonden maximuminkomen ten opzichte van het maximuminkomen, verbonden aan de met de desbetreffende burgerrang gelijkgesteld geachte hoofd- of opperofficiersrang.

Gezien bij voorbeeld het grote aantal kolonelfuncties en het aantal in actieve dienst zijnde, al dan niet tijdelijk in die rang benoemde kolonels en kapiteins ter zee, wier maximum inkomen gelijk is aan dat van een directeur op een departement, rijzen er minstens vragen over de behoefte binnen het defensie-apparaat aan zoveel directeursfuncties en directeurs, waarboven dan nog eens een honderdtal in actieve dienst zijnde, al of niet tijdelijk in die rang benoemde opperofficiers zijn gesteld. België heeft dit probleem enige jaren geleden opgelost door bij wet vast te leggen dat er slechts 39 opperofficiers mochten zijn. Of men helemaal geslaagd is. laat ik in het midden;

3. taakafstoting en vereenvoudiging in de commandovoering bij KM, KL en KLu door het opheffen van tussenstaven. Voor zowel KM als KLu zou serieus bekeken moeten worden of en in hoeverre met één staf- en commandocentrum per krijgsmachtdeel kan worden volstaan.

Het bij de KLu in eerste instantie, zij het dan ook na jaren strijd daarover — ik heb een groot deel hiervan meegeemaakt — terugbrengen van het aantal tussenstaven tot twee zou daarbij voor de andere krijgsmachtdelen als voorbeeld kunnen dienen. Wij willen de Minister in dit verband waarschuwen voor het gevaar dat er uit de nieuwe topstructuur voor het totale defensie-apparaat

## Uijen

geen consequenties zullen worden getrokken ten aanzien van de bezetting en samenstelling van de krijgsmachtdaartstaven en/of van de daaronder functionerende deeltaak gerichte staven;

4. kritisch blijven doorlichten van de diverse staven, onderdelen en organisaties binnen de krijgsmachtdelen, zowel op hun blijvende noodzakelijkheid als op de daarbinnen aangehouden personeelsbezetting;

5. herverdeling van enige taken van de KM, bij voorbeeld bilateraal met het Verenigd Koninkrijk dan wel anderszins binnen de NAVO, waarbij in de eerste plaats gedacht wordt aan de taken van de onderzeedienst en van de Marine Luchtvaart Dienst;

6. verder uitstellen of bijstellen van de aanschaf of de vervanging van materieel, voor zover dat, alle omstandigheden in aanmerking nemend, vanuit een operationeel oogpunt nog te verantwoorden is;

7. zodanige rationalisatie tot stand brengen, dat door overname van activiteiten van een van de krijgsmachtdelen door een bondgenootschappelijk krijgsmachtdaart, met compensatie door uitbreiding van activiteiten van een ander Nederlands krijgsmachtdaart, door elk van de hierbij betrokken partijen besparingen worden verkregen;

8. het zodanig herzien van de taakstelling van het Korps Mariniers, mede in verband met het door Nederland terugtrekken van de mariniers uit de Antillen, dat dit korps een taak wordt toebedeeld in de Centraal-Europese Sector;

9. bijstellen van de luchtmachtplannen, mede in verband met het uittfasen en het al dan niet vervangen van het NIKE-wapensysteem en de NF-5 squadrons, door bij voorbeeld het aantal in vreedetijd aan te houden en te bemannen vliegbases, de sterkte van en/of het aantal vliegende squadrons en de taak, omvang en functie van het luchtmachttransportquadron aan een kritisch onderzoek te onderwerpen.

De voor dit beperkte beleidsdebat beschikbaar gestelde tijd verhindert mij helaas op een aantal andere zaken nader in te gaan, zodat ik mij verder zal beperken tot enige opmerkingen naar aanleiding van de antwoorden van de Minister op de vragen 6 tot en met 11, 15 tot en met 17 en 34 tot en met 39 uit het voorlopige verslag. Naar aanleiding van de antwoorden op de vragen 6 t/m 11 wil ik het volgende opmerken.

Als ik de bondgenootschappelijke afspraken met betrekking tot de nage-

streefde 3% reële groei voor de defensie-uitgaven van elk der leden en de considerans bij de aanbevelingen daarvoor goed heb begrepen uit de antwoorden van de Minister, gaat het om een nogal willekeurig en voor elk der bondgenoten gelijk en taakstellend streefpercentage, dat in geen enkel verband staat met de huidige kwantiteit, kwaliteit of met het niveau van de defensie-inspanning van de desbetreffende NAVO-partners. Dat streefpercentage is duidelijk op niets anders gebaseerd dan op een globale handhaving of verbetering van de nu aanwezige gevechtskracht, hoe moeilijk die ook te definiëren valt. Inhoudelijk gezien, kan de gebruikte omschrijving 'handhaving of verbetering van de gevechtskracht' immers door elk der bondgenoten zeer ruim en op geheel eigen wijze worden geïnterpreteerd.

Afgezien van het feit dat mij door de desbetreffende antwoorden van de Minister – elk op zich zelf en in hun onderlinge samenhang – nog steeds niet duidelijk is geworden of bestedingen van bondgenoten ten behoeve van niet aan de NAVO toegewezen, dan wel tijdelijk voor niet-NAVO doeleinden ingezette strijdkrachten en hun bijbehorende uitrusting, of bestedingen ten behoeve van accessoire krijgsmachttaken, onder de nagestreefde groei van 3% reël vallen, heb ik uit die antwoorden wel de indruk gekregen dat elke besteding van die 3% in het kader van de nationale defensie-inspanning, ook bij voorbeeld voor het opheffen van de relatieve onderbetaling van het militaire personeel in het Verenigd Koninkrijk of voor allerlei nationaal gebonden maatregelen van de bondgenoten, als vallend binnen de ruim gestelde normen, aanvaardbaar kunnen worden gemaakt.

Kan de Minister bevestigen dat ik hem met mijn nadere uitleg van zijn antwoorden goed heb begrepen en – zo dit niet het geval mocht zijn – kan hij mij dan nader duidelijk maken, waar ik in mijn uitleg van zijn antwoorden op het verkeerde spoor ben.

Acht de Minister – mede gezien de ruime interpretatiemogelijkheden daarvan – een taakstellend vastleggen van een bepaald, voor alle NAVO-partners gelijk en nogal willekeurig, groeipercentage van hun onderling zeer uiteenlopende defensiebestedingen, uitgedrukt als percentage van het nationale inkomen een goede, effectieve en gerechtvaardigde pak voor het tot stand brengen van verbeteringen ter zake van de belangrijkste knelpunten en/of discrepanties binnen het totaal van de gezamenlijke defensie-inspanning?

Zo ja – waarin ligt dan die rechtvaardiging en effectiviteit?

Zo nee – is de Minister dan van plan, over dit soort globale maatregelen en over een andere aanpak van knelpunten en/of discrepanties in nader overleg te treden met de NAVO-partners?

Over de antwoorden op de vragen 15 t/m 17 wil ik de Minister hierbij alsnog vragen om de Staten-Generaal, zo spoedig mogelijk na de beëindiging van het kennelijk nog steeds lopende onderzoek naar de verwachte prijsstijgingen van defensiematerieel in 1978 en naar de eventuele doorwerking daarvan voor de komende jaren, in te lichten in de zin van desbetreffende vragen.

Naar aanleiding van de antwoorden op de vragen 34 tot en met 39 heeft het mij verbaasd, niets terug te vinden over de omstreeks f 200 mln. die extra moesten worden opgebracht voor het F-16-project om werkgelegenheid rond dit project te behouden voor de nationale industrie. Dit zal ongetwijfeld aan de vraagstelling hebben gelegen doch ik zou dan gaarne alsnog van de Minister vernemen of, en zo ja, welke andere projecten tot gelijksoortige extra-uitgaven hebben geleid, dan wel hoogstwaarschijnlijk zullen gaan leiden. Komen dergelijke extra kosten geheel of gedeeltelijk ten laste van de defensiebegroting? Zo niet, ten laste van welke begroting dan wel? Worden in dit kader nog verdere extra kosten voorzien voor het F-16-project?

Wij hebben ons deze keer tot dit soort zaken beperkt en het personeelsbeleid niet ter sprake gebracht, wat niet wil zeggen dat dit niet belangrijk is. Wij vinden dat dit in de Tweede Kamer naar behoren is behandeld en dat, gezien de tijd, het andere voorrang had.

De **Voorzitter**: De vermelding dat de tijd beperkt was, heeft ons natuurlijk bijzonder geïmponeerd.

□

De heer **De Vries** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! In dit beleidsdebat kan de defensiebegroting voor 1978 ons inziens grotendeels buiten beschouwing worden gelaten. Deze is in september 1977 ingediend door de minister van Defensie van het vorige kabinet, dat toen demissionair was en aan de overzijde van het Binnenhof in februari jl. verdedigd door een minister van het huidige kabinet, die inmiddels is afgetreten. De Minister, die, geflankeerd door twee Staatssecretarissen, thans achter de regeringstafel van de Kamer zit, kan redelijkerwijs niet worden aangesproken op de beleidsvisie, die aan